

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/59/2003

POLACY O PRZYCZYNACH I SKUTKACH BEZROBOCIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wśród najczęściej wskazywanych przez respondentów przyczyn utrzymywania się bezrobocia są: brak miejsc pracy (97%), ukończenie szkół, po których nie ma pracy (68%), istnienie „szarej strefy” umożliwiającej pracę „na czarno” (43%) oraz brak kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy (38%). Inne cechy i postawy bezrobotnych uznawane są za mniej istotne.
- Do najgorszych skutków bezrobocia badani zaliczają utratę chęci do życia (43%), podatność na wchodzenie w konflikt z prawem (38%) oraz ubożenie rodzin (45%) i ich dezintegrację (33%), a także przyzwalanie na wyzysk, złe traktowanie w pracy (37%), niskie zarobki (35%) i blokowanie możliwości życiowych młodego pokolenia (30%).
- W latach 1990 - 2003 drastycznie nasiliło się przekonanie, że bezrobotni są pozostawieni samym sobie i nie mogą liczyć na pomoc państwa (wzrost wskazań z 41% do 90%).
- Od roku 1998 wyraźnie zwiększyło się moralne przyzwolenie na zarabianie osób pobierających zasiłek dla bezrobotnych. Obecnie 61% badanych (wzrost o 10 punktów) nie potępia tego tłumacząc, że trudno wyżyć z zasiłku, choć tylko 4% pochwała uznając za przejaw zaradności życiowej, a 28% (spadek o 8 punktów) nazywa to oszustwem wobec państwa.
- Bardzo krytyczne są opinie o działaniach obecnego rządu na rzecz bezrobotnych. Połowa badanych (50%) uważa, że rząd niewiele robi, a prawie połowa (46%) sądzi, że nic nie robi, żeby rozwiązać problem bezrobocia w kraju.
- Zdecydowana większość ankietowanych uważa, iż obowiązkiem rządu jest zapewnienie pracy każdemu, kto chce pracować (87%), oraz że bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym, które należy bezwzględnie zwalczać (73%).

W marcowym sondażu¹ - obok monitorowanych co miesiąc opinii dotyczących sytuacji na rynku pracy oraz zagrożenia bezrobociem - zapytaliśmy ankietowanych o ich zdanie na temat przyczyn i skutków bezrobocia, prosiliśmy też o ocenę roli państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa socjalnego bezrobotnym oraz działań rządu mających na celu rozwiązanie problemu bezrobocia².

OPINIE O PRZYZYNYCH TRWANIA BEZROBOCIA

W celu poznania opinii respondentów o przyczynach utrzymywania się bezrobocia, przedstawiliśmy im dziewięć czynników prosząc, by przy każdym z nich orzekli, czy decyduje on o tym, że ludzie pozostają bez pracy.

Ankietowani jednomyślnie za przyczynę utrzymującego się bezrobocia uznają brak miejsc pracy (97%). Większość przyznała także, że winę za ten stan rzeczy ponosi niedostosowany do potrzeb rynku pracy system edukacyjny - ludzie nie mają zatrudnienia, ponieważ ukończyli szkoły, po których trudno znaleźć pracę (68%). Ponad dwie piąte badanych (43%) twierdzi ponadto, że bezrobociu sprzyja opłacalność pracy „na czarno”, jednak co najmniej równie liczna grupa (47%) zaprzecza temu. Zdania na temat związku między zjawiskiem bezrobocia a rozpowszechnioną w kraju „szarą strefą” są więc podzielone.

Pozostałe czynniki uwzględnione w naszym badaniu uznawane są za wyraźnie mniej istotne - świadczy o tym przewaga opinii negujących ich znaczenie w utrzymywaniu się bezrobocia.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (154), 1-4 marca 2003, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=975).

² Zob. też komunikat CBOS „Polacy o sytuacji na rynku pracy i zagrożeniu bezrobociem”, marzec 2003. W przygotowaniu komunikat dotyczący postrzegania swojej sytuacji życiowej przez bezrobotnych.

Tabela 1

Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotnymi? Czy nie mają pracy dlatego, że:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- nie ma miejsc pracy	97	2	1
- ukończyli szkoły, po których nie ma pracy	68	26	6
- opłaca im się pracować „na czarno”	43	47	10
- nie mają potrzebnych kwalifikacji	38	54	9
- mogą liczyć na pomoc rodziny	31	56	13
- opłaca się im korzystać z zasiłków, pomocy opieki społecznej	24	68	8
- nie szukają pracy	19	74	7
- są niezaradni, nie potrafią szukać pracy	18	73	8
- dobrze sobie radzą finansowo bez stałej pracy	9	83	8

Z opinią, że to brak odpowiednich kwalifikacji bezrobotnego decyduje o tym, iż nie ma on pracy, zgadza się prawie dwie piąte badanych (38%), większość jednak jest przeciwnego zdania. Podobnie kształtują się opinie na temat roli, jaką odgrywa pomoc rodziny: prawie jedna trzecia badanych (31%) twierdzi, że oparcie, jakie zapewnia ona bezrobotnemu, pozwala mu na pozostawanie bezrobotnym, zdecydowanie przeważa jednak pogląd zaprzeczający temu. Jeszcze mniej osób (24%) podziela opinię, że utrzymywaniu bezrobocia sprzyja gotowość do wykorzystywania zasiłków i pomocy opieki społecznej. Zaledwie jedna piąta badanych jest też skłonna przyznać, że ludzie nie mają pracy, bo jej nie szukają (19%) lub nie potrafią jej znaleźć (18%). Natomiast zupełnie odrzucany jest pogląd, że bezrobotni w zasadzie nie potrzebują stałej pracy, bo dobrze sobie finansowo radzą bez niej - zgadza się z nim zaledwie co jedenasty respondent (9%).

Wynika z tego, że przyczyn pozostawiania ludzi bez pracy badani skłonni są upatrywać głównie w czynnikach makroekonomicznych kształtujących sytuację na rynku pracy, a także w niedostosowaniu systemu edukacji do potrzeb tego rynku oraz w istnieniu „szarej strefy” umożliwiającej pracę „na czarno”. Stosunkowo często też podkreślają, że decydujące znaczenie ma brak kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy, mniej ważne natomiast wydają

się im inne cechy i postawy bezrobotnych, takie jak - gotowość do korzystania ze wsparcia rodziny, skłonność do wykorzystywania systemu instytucjonalnego oparcia społecznego (zasiłków, pomocy społecznej), a także niechęć, brak motywacji do poszukiwania pracy oraz niezaradność w tej dziedzinie. Badani zdecydowanie zaprzeczają natomiast opinii, że w rzeczywistości bezrobotni dobrze prosperują bez stałej pracy.

Opisane opinie są zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Dla przykładu, upatrywanie przyczyn utrzymywania się bezrobocia w istnieniu szarej strefy umożliwiającej bezrobotnym pracę „na czarno” jest tym częstsze, im wyższe wykształcenie badanych, a także im lepsza ich sytuacja finansowa i materialna oraz młodszy wiek. Warto też podkreślić, że przekonanie o roli pracy „na czarno” szczególnie silne (61% wskazań) jest w grupie pracodawców (czyli osób pracujących na własny rachunek poza rolnictwem) oraz w środowisku uczniów i studentów (57%).

Podobnie, im badani są lepiej wykształceni oraz żyją w lepszych warunkach materialnych, tym częściej uważają, że za utrzymywanie się bezrobocia odpowiedzialny jest system edukacji niedostosowany do potrzeb rynku pracy. Pogląd ten szczególnie często wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (79%), osoby pracujące na własny rachunek poza rolnictwem oraz uczniowie i studenci (po 76%).

Wyższe wykształcenie i lepsze warunki materialne sprzyjają też przekonaniu, że w utrzymywaniu się bezrobocia decydujące znacznie mają takie cechy i postawy bezrobotnych, jak: brak odpowiednich kwalifikacji, niechęć, brak motywacji do poszukiwania pracy i niezaradność w tej dziedzinie. Warto dodać, że na nieodpowiednie kwalifikacje szczególnie często wskazują ludzie młodzi - uczniowie i studenci (62%), a także ogół młodzieży w wieku od 18 do 24 lat (52%). Również przeświadczenie, że bezrobotni pozostają bezrobotnymi, ponieważ w zasadzie dobrze radzą sobie bez stałej pracy, częstsze jest wśród badanych z wyższym wykształceniem (18%), pracujących na własny rachunek (20%) niż w pozostałych grupach społecznych.

Na zakończenie należy podkreślić, że te osoby, które same doświadczają bezrobocia, nie różnią się od ogółu badanych w swoich poglądach na przyczyny jego trwania.

OPINIE O SPOŁECZNYCH SKUTKACH BEZROBOCIA

W kolejnym pytaniu przedstawiliśmy ankietowanym listę rozmaitych społecznych następstw bezrobocia, prosząc, by wskazali wśród nich trzy, które uznają za najgorsze. Okazuje się, że opinie badanych są rozproszone - wskazania rozkładają się niemal równomiernie na większość wymienionych skutków i tylko jeden został przez nich uznany za mało istotny.

Tabela 2

Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze	Wskazania	
	ogółu badanych	bezrobotnych (N=161)
	w procentach	
Rodziny osób bezrobotnych ubożeją	45	41
Ludzie, którzy nie mają pracy, są przygnębieni i tracą chęć do życia	43	47
Ludzie, którzy nie mają pracy, łatwiej wchodzą w konflikt z prawem, wzrasta przestępczość	38	33
Ludzie godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy, aby ją tylko utrzymać	37	43
Ludzie godzą się na niskie zarobki, aby tylko mieć pracę	35	36
Rodziny osób bezrobotnych ulegają skłóceniu, rozbiciu	33	32
Młodzi ludzie po ukończeniu szkół nie mogą rozpocząć samodzielnego, dorosłego życia	30	32
Ludzie muszą pracować „na czarno”, bez uprawnień socjalnych, np. bez prawa do emerytury, ubezpieczeń zdrowotnych, urlopu	24	26
Ludzie, którzy żyją z zasiłków dla bezrobotnych, odzwyczajają się od pracy	10	5
Trudno powiedzieć	0	0
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać trzy skutki bezrobocia		

Do najgorszych skutków bezrobocia badani najczęściej zaliczają dwa - ubożenie rodzin dotkniętych bezrobociem (45%) oraz przygnębienie osób niemających pracy, utratę przez nich chęci do życia (43%). Akcent na **ubożenie rodzin** jest tym silniejszy, im starsi są ankietowani (zob. tabele aneksowe). Jest ono wskazywane częściej niż inne następstwa przez respondentów najstarszych, rencistów, emerytów, a także rolników i pracowników fizyczno-umysłowych. Natomiast **psychiczne skutki, przejawiające się w przygnębieniu, utracie**

chęci do życia, uznają za najgroźniejsze sami bezrobotni, badani o najniższych dochodach na osobę w rodzinie, a także ludzie młodzi - uczniowie i studenci oraz ogół młodzieży w wieku od 18 do 24 lat.

Niemal dwie piąte ankietowanych (38%) uważa też, że jednym z najgorszych następstw jest podatność bezrobotnych na konflikt z prawem. **Przestępczość** wskazywana jest częściej niż inne skutki przez młodzież w wieku od 18 do 24 lat, przez pracowników umysłowych niższego szczebla oraz badanych osiągających najwyższe dochody na osobę w rodzinie.

Badani często podkreślają także szczególnie szkodliwy wpływ bezrobocia na sytuację pracujących, którzy z obawy przed utratą zatrudnienia godzą się na wyzysk i złe traktowanie w pracy (37%) lub niskie zarobki (35%). Na **tolerowanie wyzysku w pracy** przede wszystkim uwrażliwieni są (i wymieniają ten skutek bezrobocia częściej niż inne) badani z wyższym wykształceniem, ludzie młodzi w wieku od 25 do 34 lat, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, a także bezrobotni. Natomiast **przyzwalanie na niskie zarobki** szczególnie niepokoi robotników niewykwalifikowanych.

Co trzeci badany (33%) uważa także, że najgorsze jest to, iż bezrobocie odbija się niekorzystnie na rodzinach, które pod naporem problemów ulegają skłóceniu, rozbiciu. **Dezintegracyjny wpływ bezrobocia na rodziny** wydaje się szczególnie groźny osobom pracującym na własny rachunek poza rolnictwem, generalnie jednak częściej na ten skutek wskazują badani gorzej wykształceni i sytuowani niż znajdujący się w dobrym położeniu społecznym.

Niemal jedna trzecia ankietowanych (30%) za największe zło uznaje negatywny **wpływ bezrobocia na młodzież**, która kończąc szkołę lub studia nie ma szans rozpoczęcia samodzielnego, dorosłego życia. Żadna grupa społeczna nie wymienia wprawdzie tego skutku częściej niż innych, jednak wyraźnie niepokoi on badanych w wieku od 18 do 24 lat, uczniów i studentów oraz ludzi z wyższym wykształceniem.

Na tle innych skutków bezrobocia mniej niebezpieczne wydaje się badanym to, że **bezrobotni, by się utrzymać, muszą pracować „na czarno”, bez uprawnień socjalnych**,

np. bez prawa do emerytury, ubezpieczeń zdrowotnych, urlopu - wymienia je co czwarty ankietowany (24%). Jednak uczniowie i studenci uznają to następstwo za jedno z najważniejszych (obok psychicznych skutków w postaci przygnębienia i utraty chęci do życia), widać też bardziej ogólną prawidłowość, że im młodszy badani, tym częściej sygnalizują zaniepokojenie tego typu skutkami bezrobocia.

Za najmniej niepokojące uznali badani to, że **żyjący z zasiłków bezrobotni odzwyczajają się od pracy** (10% wskazań). Warto jednak zauważyć, że na ten skutek zwracają uwagę przede wszystkim pracodawcy (tzn. pracujący na własny rachunek poza rolnictwem) i ludzie z wyższym wykształceniem.

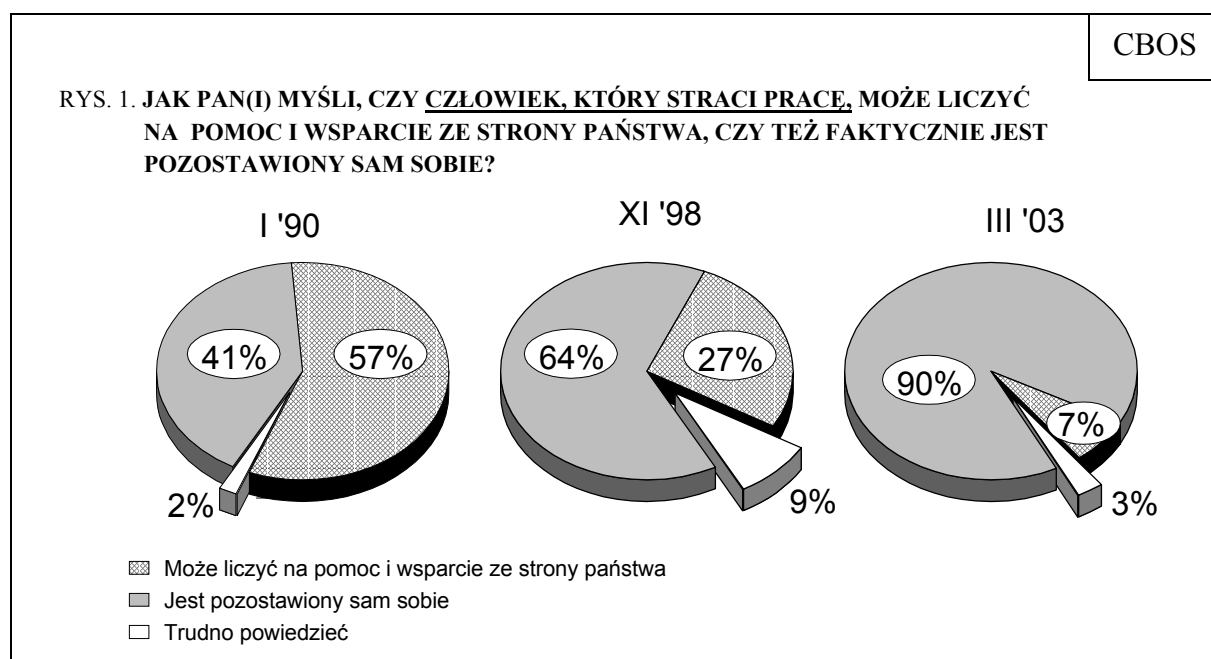
Na zakończenie warto bliżej przyjrzeć się opiniom tych respondentów, którzy sami doświadczają bezrobocia - choć są one zbliżone do poglądów ogółu Polaków, nieco różnią się akcentami. Bezrobotni częściej za najgroźniejsze uznają to, że człowiek bezrobotny popada w depresję - staje się przygnębiony, traci chęć do życia (47%). Bardziej też podkreślają niebezpieczeństwo, jakim jest godzenie się na wyzysk i złe traktowanie w pracy (43%). Mniej natomiast niepokoi ich niebezpieczeństwo ubożenia rodzin dotkniętych bezrobociem (41%) oraz wchodzenia bezrobotnych w konflikt z prawem (33%). Podobnie jak ogół badanych traktują godzenie się na niskie zarobki (36%), narażenie rodzin na dezintegrację (32%), społeczne upośledzenie młodzieży pozbawionej szans na normalny start życiowy (32%), a także pracę „na czarno”, bez uprawnień socjalnych (26%). Zupełnie sporadycznie i mniej niż ogół społeczeństwa zaniepokojeni są natomiast możliwością odzwyczajania się bezrobotnych od pracy (5%).

OCENA STOSUNKU PAŃSTWA DO BEZROBOTNYCH I BEZROBOCIA

Wyniki naszych badań świadczą niezbicie o tym, że w opinii Polaków państwo nie jest w stanie sprostać wyzwaniu, jakim jest ponadtrzymilionowe i ciągle narastające bezrobocie.

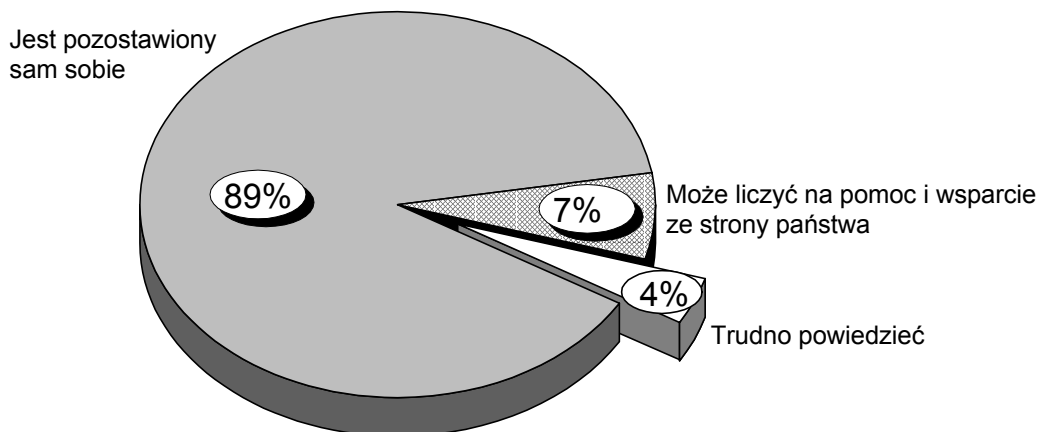
Obecnie powszechne jest przekonanie (90% wskazań), że człowiek, który traci pracę, pozostawiony jest sam sobie. Zaledwie 7% badanych jest zdania, że bezrobotny może liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa. Przed trzynastoma laty, na progu przemian, Polacy

zupełnie inaczej oceniali rolę państwa. W roku 1990 ponad połowa ankietowanych (57%) wierzyła w to, że zapewni ono bezrobotnym bezpieczeństwo socjalne i tylko dwie piąte (41%) było odmiennego zdania. Osiem lat później, w roku 1998, już tylko ponad jedna czwarta badanych (27%) uważała, że w przypadku utraty pracy można liczyć na państwową pomoc, natomiast większość (64%) była przekonana, że jest się pozostawionym samemu sobie. Kolejne lata przyniosły drastyczny wzrost poczucia, że w tak trudnej sytuacji życiowej zupełnie nie można liczyć na państwo.

W marcowym sondażu dodatkowo zapytaliśmy badanych, jak oceniają wywiązywanie się państwa z zobowiązań wobec młodego pokolenia Polaków, którzy po ukończeniu edukacji chcą rozpocząć pracę, lecz nie mogą jej znaleźć. Rozkład odpowiedzi okazał się niemal taki sam jak w przypadku opinii dotyczących stosunku państwa do osób, które utraciły pracę. Prawie wszyscy badani (89%) uznali, że absolwenci szkół czy uczelni nie mogą dzisiaj liczyć na pomoc państwa, są zdani tylko na siebie. Tylko 7% respondentów zaprzeczyło temu.

RYS. 2. JAK PAN(I) MYŚLI, CZY MŁODY CZŁOWIEK, KTÓRY SKOŃCZYŁ SZKOŁĘ LUB STUDIA I NIE MOŻE ZNALEŹĆ PRACY, MOŻE LICZYĆ NA POMOC I WSPARCIE ZE STRONY PAŃSTWA, CZY TEŻ FAKTYCZNIE JEST POZOSTAWIONY SAM SOBIE?

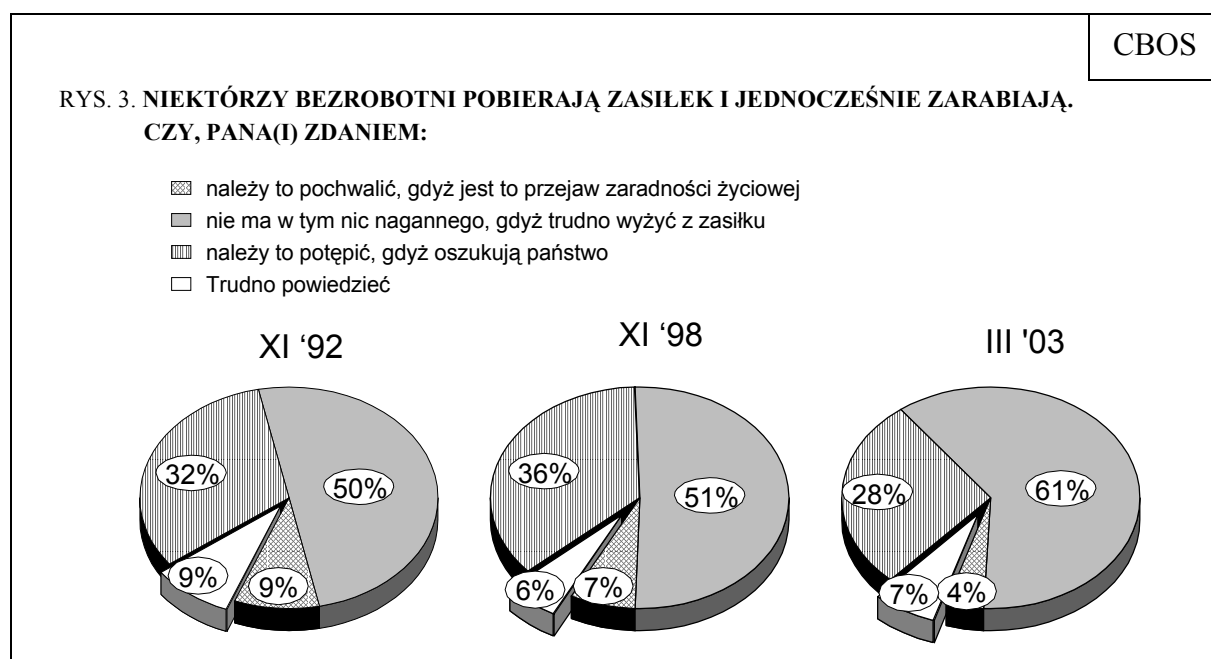

Polacy wykazują niemal całkowitą jednomyślność w ocenie stosunku państwa do obywateli doświadczających bezrobocia - zarówno do tych, którzy utracili pracę, jak i do młodych, niemogących jej rozpocząć. W pomoc i wsparcie ze strony państwa nieco częściej niż inni wierzą jedynie przedstawiciele młodzieży, a szczególnie uczniowie i studenci, oraz badani z wyższym wykształceniem, najlepiej sytuowani, mieszkańcy wielkich miast (zob. tabele aneksowe). Jednak we wszystkich grupach społecznych zdecydowanie przeważają osoby niemające wątpliwości co do tego, że w Polsce bezrobotni są zdani tylko na siebie. Przekonanie to w pełni potwierdzają badani, którzy sami doświadczają obecnie bezrobocia.

Świadomości zupełnego braku bezpieczeństwa socjalnego w razie utraty pracy towarzyszy moralne przyzwolenie na oszukiwanie państwa - większość Polaków usprawiedliwia bowiem bezrobotnych, którzy pobierając zasiłek jednocześnie zarabiają. Trzy piąte badanych (61%) uważa, że nie ma w tym nic nagannego, ponieważ trudno jest wyżyć z samego zasiłku. Trzeba jednak przyznać, że sporadyczne są głosy pochwały dla takiego postępowania (4%), a ponad jedna czwarta ankietowanych (28%) uznaje je za godne potępienia oszustwo wobec państwa.

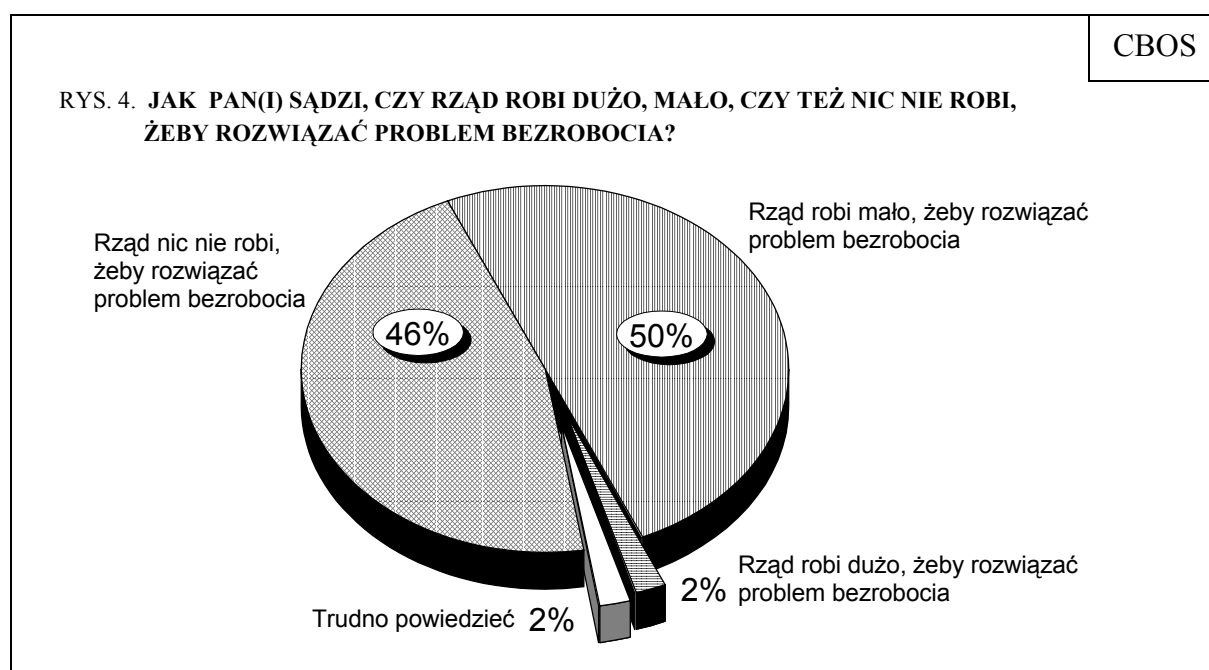
W ostatnich pięciu latach wyraźnie nasiliło się moralne przyzwolenie na takie postępowanie - od roku 1998 przybyło (o 10 punktów) badanych, którzy je usprawiedliwiają,

ubyło zaś tych, którzy potępiają (spadek o 8 punktów). Trzeba jednak podkreślić, że w tym czasie nieznacznie zmalał także (w granicach błędu statystycznego) odsetek Polaków, którzy chwalą tego typu zachowanie uznając je za przejaw zaradności życiowej. Wynik ten jest tym bardziej wart odnotowania, że z dłuższej perspektywy (od roku 1992) można zauważyć systematyczny spadek odsetka badanych, dla których korzystanie z zasiłku dla bezrobotnych i jednocześnie zarabianie jest godne pochwały.

Moralna ocena jednoczesnego korzystania z zasiłku dla bezrobotnych i zarabiania jest słabo zróżnicowana społecznie (zob. tabele aneksowe). We wszystkich grupach społeczno-demograficznych sporadyczne są głosy, że postępowanie takie jest godne pochwały jako przejaw zaradności życiowej, zdecydowanie przeważa natomiast pogląd tłumaczący je tym, że trudno wyżyć z samego zasiłku. Moralne potępienie jest natomiast tym częstsze, im badani są starsi oraz lepiej wykształceni. Sprzyja mu także wysoki status społeczny i ekonomiczny ankietowanych. Łączenie pobierania zasiłku z pracą zarobkową nazywa oszustwem niemal dwie piąte kadry kierowniczej i inteligencji (38%), respondentów najlepiej sytuowanych (37%) oraz mieszkańców wielkich miast (37%). Sami bezrobotni nie różnią się od ogółu badanych w swych poglądach na ten temat.

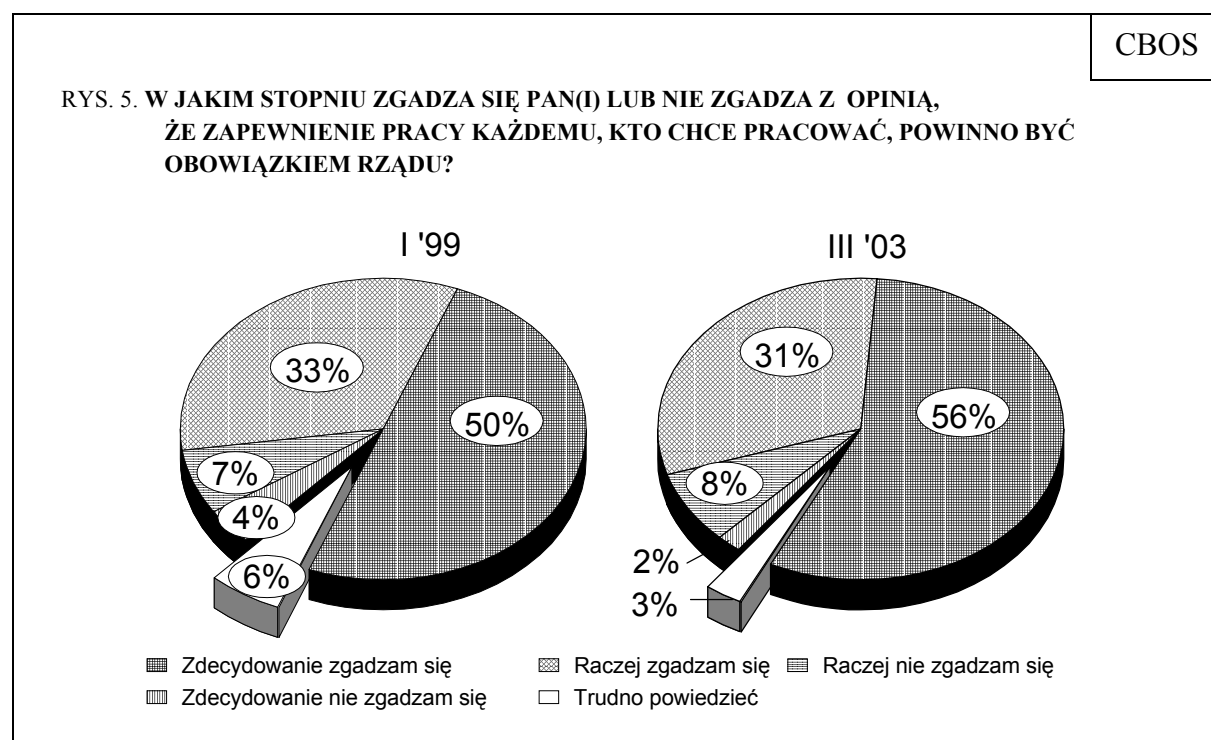
Polacy mają pełną świadomość tego, że źródłem utrzymującego się bezrobocia jest nieprawidłowa polityka gospodarcza państwa oraz jego zaniedbania w dziedzinie edukacji. Zdają też sobie sprawę z niszczących skutków tego zjawiska dla samych bezrobotnych, ich rodzin oraz ludzi pracujących. Przekonani są również o tym, że państwo nie stwarza bezpieczeństwa socjalnego ani tym, którzy utracili pracę, ani młodemu pokoleniu absolwentów niemogących z braku pracy rozpocząć życia zawodowego. Konsekwentnie też bardzo krytycznie oceniają działania rządzących - co drugi badany uważa, że obecny rząd niewiele robi, by rozwiązać problem bezrobocia, a niemal tyle samo osób jest zdania, że rząd nic nie robi w tej dziedzinie.

Powszechna jest krytyczna ocena polityki rządu w dziedzinie bezrobocia, lecz stopień krytycyzmu badanych zależy od ich położenia społeczno-ekonomicznego (zob. tabele aneksowe). Opinie skrajnie krytyczne (rząd nic nie robi, by rozwiązać ten problem) są tym częstsze, im niższe dochody na osobę w rodzinie, gorsze warunki materialne gospodarstw domowych i niższe wykształcenie badanych. Najczęściej wyrażają je respondenci o dochodach poniżej 299 zł na członka rodziny (62%), żyjący w złych warunkach materialnych (57%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym, renciści i bezrobotni (po 55%). Zrozumiałe, że w grupach najbardziej upośledzonych społecznie i ekonomicznie

większość badanych skrajnie krytycznie ocenia politykę rządu wobec bezrobocia. Trzeba jednak podkreślić, że również w środowiskach beneficjentów polskich przemian - ludzi z wyższym wykształceniem, przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, pracujących na własny rachunek, o najwyższych dochodach, żyjących w dobrych warunkach materialnych, a także wśród ogółu młodzieży (w wieku od 18 do 24 lat) oraz uczniów i studentów dominuje opinia, że rząd niewiele robi w celu rozwiązania problemu bezrobocia.

Na zakończenie warto dodać, że marcowy sondaż ujawnił także inne opinie społeczne na temat bezrobocia³, które dodatkowo tłumaczą tak krytyczną ocenę działań rządu. Okazuje się, że Polacy są niemal jednomyślni w twierdzeniu, że obowiązkiem rządu powinno być zapewnienie pracy każdemu, kto chce pracować - sądzi tak 87% badanych i zaledwie co dziesiąty (10%) jest odmiennego zdania. W ostatnich czterech latach opinie na ten temat zradykalizowały się - przybyło (o 6 punktów) badanych, którzy zdecydowanie popierają pogląd, że powinnością rządu jest zapewnienie pracy wszystkim chcącym pracować.

³ W przygotowaniu komunikaty CBOS ukazujące omawiane kwestie w szerszym kontekście opinii dotyczących demokracji i innych istotnych problemów społeczno-politycznych.

Należy jednak zastrzec, że Polacy nie opowiadają się za metodami stosowanymi w PRL w celu ukrycia bezrobocia, choć w ostatnich czterech latach zwiększyło się społeczne poparcie dla takich rozwiązań. Obecnie ponad jedna trzecia badanych (35% - o 5 punktów więcej niż w roku 1999) uważa, że w celu przeciwdziałania bezrobociu należy utrzymywać stanowiska pracy, które tak naprawdę nie są potrzebne, natomiast co drugi (49% - o 6 punktów mniej niż przed czterema laty) jest przeciwnego zdania. Sprzeciw wobec takich rozwiązań jest więc nadal silniejszy niż przyzwolenie, niemniej jednak wyraźnie słabnie w obliczu dramatycznie rosnącego bezrobocia.

Tabela 3

W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z opinią, że należy utrzymywać stanowiska pracy, które tak naprawdę nie są potrzebne, po to, aby ludzie nie byli bezrobotni?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	I '99		III '03	
	w procentach			
Zdecydowanie zgadzam się	9	30	12	35
Raczej zgadzam się	21		23	
Raczej nie zgadzam się	34	55	38	49
Zdecydowanie nie zgadzam się	21		11	
Trudno powiedzieć	15	15	16	16

Opisanym poglądom towarzyszy utrzymujące się przekonanie, że bezrobocie zawsze jest zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać - uważa tak zdecydowana większość badanych (73%). Jedynie co piąty ankietowany (20%) sądzi, że istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki, a 6% wyraża ambiwalentne opinie w tej sprawie. Poglądy na ten temat są stabilne i od roku 1999 niemal się nie zmieniły.

Tabela 4

Na siedmiopunktowej skali prezentujemy dwie przeciwstawne opinie. Prosimy je uważnie przeczytać i powiedzieć, gdzie umieścił(a)by Pan(i) swoje poglądy?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	V '99	III '03
	w procentach	
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać		
- punkty 01-03 na skali (poglądy popierające powyższą opinię)	70	73
- punkt 04 na skali (poglądy ambiwalentne)	8	6
- punkty 05-07 na skali (poglądy popierające poniższą opinię)	19	20
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki		
Trudno powiedzieć	3	1

Przyczyn tego, że ludzie pozostają bezrobotni, Polacy upatrują głównie w czynnikach makroekonomicznych kształtujących sytuację na rynku pracy, w niedostosowaniu systemu edukacji do potrzeb rynku pracy oraz w istnieniu „szarej strefy” umożliwiającej pracę „na czarno”. Stosunkowo często też podkreślają, że decydujące znaczenie ma brak kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy, natomiast mniej istotne wydają się im inne cechy i postawy bezrobotnych, jak - gotowość do korzystania ze wsparcia rodziny, skłonność do wykorzystywania systemu instytucjonalnego oparcia społecznego, a także niechęć, brak motywacji do poszukiwania pracy oraz niezaradność w tej dziedzinie. Zdecydowanie zaprzeczają też opinii, że bezrobotni w rzeczywistości dobrze prosperują bez stałej pracy.

Polacy w pełni zdają sobie sprawę z niszczących skutków bezrobocia dla samych bezrobotnych i ich rodzin podkreślając przygnębienie, utratę chęci do życia osób bezrobotnych, ich podatność na wchodzenie w konflikt z prawem, a także ubożenie i dezintegrację rodzin dotkniętych bezrobociem. Dostrzegają też negatywny wpływ bezrobocia na pracujących, którzy z lęku przed utratą zatrudnienia godzą się na wyzysk i złe traktowanie w pracy oraz na niskie zarobki. Niepokoi ich też los młodego pokolenia, które bez pracy nie ma szans na samodzielne życie.

W latach 1990 - 2003 drastycznie nasiliło się przekonanie, że państwo nie stwarza bezrobotnym bezpieczeństwa socjalnego. Zdecydowana większość badanych uważa, że zarówno ci, którzy utracili pracę, jak i absolwenci pozbawieni szans na rozpoczęcie pracy zawodowej, w tej trudnej sytuacji życiowej są pozostawieni samym sobie i nie mogą liczyć na pomoc państwa.

W ostatnim pięcioleciu wyraźnie zwiększyło się moralne przyzwolenie na to, że osoby pobierające zasiłek dla bezrobotnych jednocześnie zarabiają. Obecnie większość ankietowanych usprawiedliwia takie postępowanie tym, że trudno wyżyć z zasiłku, lecz tylko

nieliczni je pochwalają uznając za przejaw zaradności życiowej, a ponad jedna czwarta nazywa oszustwem wobec państwa.

Konsekwencją świadomości niszczących następstw, jakie niesie bezrobocie, oraz przekonania, że jego przyczyną jest nieprawidłowa polityka państwa w dziedzinie gospodarki i edukacji, a także poczucia, że państwo zupełnie nie troszczy się o los bezrobotnych, jest negatywna ocena działań obecnego rządu. Polacy sądzą, że rząd nic nie robi lub robi niewiele, by rozwiązać problem bezrobocia w kraju. U podstaw tej krytyki leży powszechnie podzielany pogląd, że obowiązkiem rządu jest zapewnienie pracy każdemu, kto chce pracować, oraz opinia uznawana przez zdecydowaną większość Polaków, że bezrobocie zawsze jest zjawiskiem szkodliwym, które należy bezwzględnie zwalczać.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotnymi?
Czy nie mają pracy dlatego, że: 1 - są niezaradni; 2 - nie mają potrzebnych kwalifikacji; 3 - nie ma miejsc pracy; 4 - dobrze sobie radzą finansowo bez stałej pracy; 5 - nie szukają pracy; 6 - opłaca się im korzystać z zasiłków, pomocy opieki społecznej; 7 - mogą liczyć na pomoc rodziny; 8 - ukończyli szkoły, po których nie ma pracy; 9 - opłaca im się pracować na czarno

	(%)									Liczba osób
Ogółem	18	38	97	9	19	24	31	68	43	975
Płeć										
Meżczyźni	20	40	96	10	19	26	32	69	47	465
Kobiety	16	36	97	8	18	21	29	67	40	510
Wiek										
18-24 lat	16	52	96	8	18	27	31	72	51	151
25-34	19	42	98	7	16	24	28	71	50	176
35-44	22	43	96	9	25	24	38	67	45	198
45-54	19	31	98	12	20	24	28	65	42	182
55-64	19	40	98	12	14	24	35	80	45	98
65 lat i więcej	13	22	94	6	16	20	24	59	28	169
Miejsce zamieszkania										
Wies	15	34	97	6	15	24	24	67	39	358
Miasto do 20 tys.	21	41	93	10	20	24	31	69	46	330
20-100 tys.	17	36	99	10	27	21	39	69	43	182
101-500 tys.	22	45	97	9	20	25	35	71	48	189
501 tys. i więcej mieszk.	18	38	95	14	15	22	32	66	46	107
Wykształcenie										
Podstawowe	14	34	97	6	12	22	28	63	35	263
Zasadnicze zawodowe	18	36	97	7	20	26	31	67	43	253
Średnie	17	41	97	9	20	21	33	70	47	338
Wyższe	30	42	94	18	27	30	31	75	51	121
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	21	42	97	12	22	19	32	79	44	66
Prac.umysł.niż.szczebla	20	30	95	7	18	23	29	61	46	81
Pracownicy fiz.-umysł.	19	31	98	9	14	21	29	61	48	77
Robotnicy wykwalifikowani	18	52	98	5	28	25	35	66	40	72
Robotnicy niewykwalifik.	23	37	98	5	12	22	38	74	46	31
Rolnicy	26	27	86	11	18	26	30	67	42	47
Pracujący na własny rach.	27	40	86	20	33	40	39	76	61	37
Bierni zawodowo										
Renciści	19	31	98	9	19	30	34	69	40	96
Emeryci	15	26	96	7	16	20	27	64	32	182
Uczniowie i studenci	20	62	94	13	27	26	37	76	57	89
Bezrobotni	14	39	98	7	16	23	30	66	45	161
Gospodynie domowe i inni	8	60	100	12	6	14	15	75	40	35
Pracuje w:										
inst. państw., publicznej	23	43	97	7	21	21	36	73	46	151
spółce właścicieli	14	26	99	7	7	19	21	61	36	71
prywatnych i państwa	23	42	95	12	26	30	33	68	54	155
sekt. przyw. poza rolnict.	21	23	98	11	18	25	27	64	39	52
prywatnym gosp. rolnym										
Dochody na jedną osobę										
Do 299 zł	13	36	97	7	18	24	26	70	38	124
300-399	16	45	97	2	20	26	27	65	41	73
400-599	18	41	95	7	21	23	30	70	40	155
600-800	22	39	96	13	22	29	39	65	43	149
Powyżej 800 zł	23	45	98	12	18	21	33	73	49	143
Ocena własnych war. mater.										
Złe	13	33	97	7	15	21	27	63	39	328
Średnie	18	37	97	8	19	24	32	70	44	412
Dobre	26	46	96	14	24	26	34	71	49	234
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	11	23	98	11	20	34	27	57	44	43
Raz w tygodniu	19	36	97	8	19	23	29	70	40	479
1-2 razy w miesiącu	13	38	99	6	12	22	31	70	46	154
Kilka razy w roku	20	40	97	9	21	26	31	64	44	193
W ogóle nie uczestniczy	23	51	91	14	23	22	36	70	54	105
Poglądy polityczne										
Lewica	16	40	98	7	17	26	36	77	51	217
Centrum	21	39	98	9	21	23	36	67	40	276
Prawica	20	38	94	12	20	25	29	66	47	245
Trudno powiedzieć	15	34	96	8	17	21	22	62	36	234

Tabela 2. Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze skutki bezrobocia: 1 - rodziny osób bezrobotnych ubożeją; 2 - rodziny osób bezrobotnych ulegają skłóceniu, rozbićiu; 3 - ludzie, którzy żyją z zasiłków dla bezrobotnych, odzwyczajają się od pracy; 4 - ludzie, którzy nie mają pracy, są przygnębieni i tracą chęć do życia; 5 - ludzie godzą się na niskie zarobki, aby tylko mieć pracę; 6 - ludzie muszą pracować "na czarno", bez uprawnień socjalnych, np. bez prawa do emerytury, ubezpieczeń zdrowotnych, urlopu; 7 - ludzie, którzy nie mają pracy, łatwiej wchodzi w konflikt z prawem, wzrasta przestępczość; 8 - młodzi ludzie po ukończeniu szkół nie mogą rozpocząć samodzielnego, dorosłego życia

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	45	33	10	43	35	24	38	30
Płeć								
Mezczyźni	48	34	10	45	35	24	41	24
Kobiety	43	32	11	42	35	24	36	34
Wiek								
18-24 lat	28	27	7	43	39	34	43	41
25-34	40	25	10	44	41	25	39	24
35-44	48	42	9	46	34	26	35	27
45-54	49	32	15	46	32	23	33	31
55-64	51	41	7	48	27	17	44	30
65 lat i więcej	56	31	12	34	34	18	41	26
Miejsce zamieszkania								
Wies	46	35	10	45	34	26	36	23
Miasto do 20 tys.	44	40	10	40	38	22	43	32
20-100 tys.	44	29	12	44	37	25	43	34
101-500 tys.	48	31	9	41	30	19	39	36
501 tys. i więcej mieszk.	41	27	9	46	39	29	39	32
Wykształcenie								
Podstawowe	48	38	11	42	30	21	37	30
Zasadnicze zawodowe	45	34	7	52	38	23	34	32
Średnie	45	30	10	40	39	28	41	31
Wyższe	39	26	17	37	28	21	43	41
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	34	24	10	44	28	25	48	35
Prac.umysł.hiz.szczebla	43	29	9	42	34	14	48	32
Pracownicy fiz.- umysł.	65	28	13	42	50	19	29	26
Robotnicy wykwalifikowani	48	40	9	42	34	19	47	28
Robotnicy niewykwalifik.	35	22	10	41	53	38	25	29
Rolnicy	52	36	15	49	31	22	32	15
Pracujący na własny rach.	42	54	19	43	24	19	41	21
Bierni zawodowo								
Renciści	56	37	11	42	26	21	40	28
Emeryci	53	36	12	39	34	20	42	24
Uczniowie i studenci	22	25	12	46	34	45	36	42
Bezrobotni	41	32	5	47	36	26	33	32
Gospodynie domowe i inni	35	32	2	47	42	28	26	41
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	49	29	12	36	34	20	45	36
społec. właścicieli	35	36	5	59	36	19	39	30
prywatnych i państwa	46	33	13	41	41	25	37	21
sekt. przyw. poza rolnict.	49	37	11	51	27	24	34	18
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 299 zł	38	43	14	53	31	28	30	30
300-399	44	32	5	53	30	24	42	35
400-599	44	31	13	38	41	26	41	28
600-800	50	36	6	39	35	22	39	25
Powyżej 800 zł	42	28	14	34	39	18	48	32
Ocena własnych war. mater.								
Złe	48	35	7	49	32	23	38	24
Średnie	48	34	11	39	35	25	37	32
Dobre	36	29	14	43	39	25	42	33
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	45	40	6	49	44	33	22	25
Raz w tygodniu	45	33	10	42	34	24	36	29
1-2 razy w miesiącu	43	31	9	37	37	25	41	34
Kilka razy w roku	45	34	13	45	36	20	43	27
W ogóle nie uczestniczy	48	31	10	52	30	25	42	30
Poglądy polityczne								
Lewica	44	31	15	42	36	20	46	33
Centrum	44	33	11	48	33	26	35	31
Prawica	44	36	10	43	33	25	38	25
Trudno powiedzieć	49	31	6	39	33	25	36	29

(continued)

Tabela 2 (cd.). Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze skutki bezrobocia: 9 - ludzie godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy, aby ją tylko utrzymać

	(%)		
	9	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	37	0	973
Płeć			
Mężczyźni	35	0	465
Kobiety	39	1	509
Wiek			
18-24 lat	36	0	151
25-34	50	0	176
35-44	34	0	198
45-54	40	0	182
55-64	28	1	98
65 lat i więcej	31	2	169
Miejsce zamieszkania			
Wies	38	1	356
Miasto do 20 tys.	27	0	139
20-100 tys.	36	0	182
101-500 tys.	44	1	189
501 tys. i więcej mieszk.	36	1	107
Wykształcenie			
Podstawowe	30	2	263
Zasadnicze zawodowe	41	0	253
Średnie	36	0	337
Wysze	46	0	120
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	52	0	66
Prac.umysł.fiz.szczegła	46	0	81
Pracownicy fiz.- umysł.	27	0	77
Robotnicy wykwalifikowani	34	0	71
Robotnicy niewykwalifik.	44	2	31
Rolnicy	40	1	47
Pracujący na własny rach.	32	0	37
Bierni zawodowo			
Renciści	28	2	96
Emeryci	29	1	181
Uczniowie i studenci	38	0	89
Bezrobotni	43	0	161
Gospodynie domowe i inni	46	0	35
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	38	0	151
spółce właścicieli	41	0	71
prywatnych i państwa	40	0	154
sekt. pryw. poza rolnict.	43	1	52
prywatnym gosp. rolnym			
Dochody na jedną osobę			
Do 299 zł	31	0	124
300-399	33	0	73
400-599	35	1	155
600-800	39	2	149
Powyżej 800 zł	43	0	143
Ocena własnych war. mater.			
Złe	38	1	328
Średnie	36	1	412
Dobre	38	0	233
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	29	1	42
Raz w tygodniu	40	1	478
1-2 razy w miesiącu	39	0	154
Kilka razy w roku	35	0	193
W ogóle nie uczestniczy	29	1	105
Poglądy polityczne			
Lewica	33	0	216
Centrum	36	0	276
Prawica	38	1	244
Trudno powiedzieć	41	1	234

Tabela 3. Jak Pan(i) myśli, czy **człowiek, który straci pracę**, może liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa, czy też faktycznie jest pozostawiony sam sobie? 1 - Może liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa; 2 - Jest pozostawiony sam sobie

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	90	3	975
Płeć				
Mężczyźni	7	89	4	465
Kobiety	7	90	3	510
Wiek				
18-24 lat	11	84	5	151
25-34	6	91	3	176
35-44	5	91	4	198
45-54	5	95	1	182
55-64	10	90	1	98
65 lat i więcej	9	85	5	169
Miejsce zamieszkania				
Wies	5	93	2	358
Miasto do 20 tys.	7	89	4	139
20-100 tys.	7	92	1	182
101-500 tys.	9	86	5	189
501 tys. i więcej mieszk.	13	80	7	107
Wykształcenie				
Podstawowe	7	90	3	263
Zasadnicze zawodowe	4	94	2	253
Średnie	9	87	4	338
Wyższe	11	84	5	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	85	4	66
Prac.umysł.niż.szczebla	7	85	7	81
Pracownicy fiz.-umysł.	5	91	4	77
Robotnicy wykwalifikowani	4	96	0	72
Robotnicy niewykwalifik.	3	97	0	31
Rolnicy	8	92	0	47
Pracujący na własny rach.	14	83	2	37
Bierni zawodowo				
Rencisci	6	90	3	96
Emeryci	9	88	3	182
Uczniowie i studenci	17	77	6	89
Bezrobotni	1	96	2	161
Gospodynie domowe i inni	4	95	1	35
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	7	90	3	151
społce właścicieli	5	89	5	71
prywatnych i państwa	8	88	4	155
sekt. pryw. poza rolnict.	8	92	0	52
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	1	96	3	124
300-399	7	91	1	73
400-599	10	86	4	155
600-800	10	88	1	149
Powyżej 800 zł	12	84	4	143
Ocena własnych war. mater.				
Złe	3	94	3	328
Średnie	8	89	3	412
Dobre	13	83	5	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	3	90	7	43
Raz w tygodniu	5	91	3	479
1-2 razy w miesiącu	8	90	1	154
Kilka razy w roku	11	86	3	193
W ogóle nie uczestniczy	10	86	4	105
Poglądy polityczne				
Lewica	10	87	4	217
Centrum	7	89	4	276
Prawica	5	92	2	245
Trudno powiedzieć	7	90	3	234

Tabela 4. Jak Pan(i) myśli, czy młody człowiek, który skończył szkołę lub studia i nie może znaleźć pracy, może liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa, czy też faktycznie jest pozostawiony sam sobie? 1 - Może liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa; 2 - Jest pozostawiony sam sobie

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	89	4	974
Płeć				
Mężczyźni	9	88	4	465
Kobiety	6	91	3	509
Wiek				
18-24 lat	11	87	2	151
25-34	8	87	5	175
35-44	7	89	4	198
45-54	4	96	0	182
55-64	6	90	4	98
65 lat i więcej	8	86	7	169
Miejsce zamieszkania				
Wies	5	93	2	358
Miasto do 20 tys.	10	87	3	139
20-100 tys.	5	91	4	182
101-500 tys.	7	88	5	189
501 tys. i więcej mieszk.	16	78	6	106
Wykształcenie				
Podstawowe	4	91	5	263
Zasadnicze zawodowe	4	95	1	253
Średnie	10	86	4	338
Wyższe	15	85	0	120
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	7	92	1	66
Prac.umysł.hiz.szczebła	9	89	1	81
Pracownicy fiz.- umysł.	8	86	6	77
Robotnicy wykwalifikowani	2	98	0	72
Robotnicy niewykwalifik.	0	100	0	31
Rolnicy	6	94	0	47
Pracujący na własny rach.	18	75	7	37
Bierni zawodowo				
Renciści	6	88	6	96
Emeryci	8	87	5	182
Uczniowie i studenci	13	85	3	89
Bezrobotni	4	91	5	161
Gospodynie domowe i inni	12	88	0	35
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	5	92	3	151
spółce właścicieli	3	95	2	70
prywatnych i państwa	3	88	2	155
sekt. pryw. poza rolnict.	10	88	2	52
prywatnym gosp. rolnym	7	93	0	
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	2	96	2	124
300-399	4	93	3	73
400-599	10	86	4	155
600-800	8	87	5	149
Powyżej 800 zł	12	86	3	142
Ocena własnych war. mater.				
Złe	6	90	4	328
Średnie	6	91	3	412
Dobre	11	86	3	234
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	7	85	8	43
Raz w tygodniu	6	91	3	479
1-2 razy w miesiącu	5	90	5	154
Kilka razy w roku	9	88	3	192
W ogóle nie uczestniczy	13	86	1	105
Poglądy polityczne				
Lewica	8	86	5	217
Centrum	7	91	5	276
Prawica	8	89	5	245
Trudno powiedzieć	6	90	5	234

Tabela 5. Niektórzy bezrobotni pobierają zasiłek i jednocześnie zarabiają.
Czy, Pana(i) zdaniem: 1 - należy to pochwalić, gdyż jest to przejaw
załadności życiowej; 2 - nie ma w tym nic nagannego, gdyż trudno wyżyć
z zasiłku; 3 - należy to potępić, gdyż oszukują państwo

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	61	28	7	973
Płeć					
Mężczyźni	4	60	29	7	464
Kobiety	4	63	26	6	509
Wiek					
18-24 lat	2	65	23	10	151
25-34	2	68	25	5	176
35-44	3	64	28	5	198
45-54	6	61	30	3	182
55-64	8	52	29	10	97
65 lat i więcej	5	54	31	9	169
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	60	29	8	357
Miasto do 20 tys.	3	64	30	3	138
20-100 tys.	5	63	28	4	182
101-500 tys.	7	64	18	11	189
501 tys. i więcej mieszk.	1	58	37	4	107
Wykształcenie					
Podstawowe	4	61	24	10	263
Zasadnicze zawodowe	4	65	25	6	252
Średnie	5	61	30	5	337
Wyższe	2	57	35	6	120
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	0	60	38	2	66
Prac. umysł. niż. szczebla	6	64	27	3	81
Pracownicy fiz.-umysł.	4	69	21	5	77
Robotnicy wykwalifikowani	3	71	24	3	72
Robotnicy niewykwalifik.	0	80	18	2	31
Rolnicy	1	66	26	7	47
Pracujący na własny rach.	3	61	26	10	36
Bierni zawodowo					
Renciści	8	49	33	10	96
Emeryci	6	54	31	8	181
Uczniowie i studenci	0	64	28	8	89
Bezrobotni	5	63	24	8	161
Gospodynie domowe i inni	3	61	24	11	35
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	3	65	30	2	151
społecz. właścicieli					
prywatnych i państwa	1	71	26	1	71
sekt. prywat. poza rolnict.	3	68	23	6	153
prywatnym gosp. rolnym	1	65	26	8	52
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	1	60	33	6	124
300-399	6	64	27	4	73
400-599	6	63	25	6	155
600-800	4	57	33	6	149
Powyżej 800 zł	4	56	37	2	142
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	63	25	7	328
Średnie	5	59	29	8	411
Dobre	2	65	29	4	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	5	46	35	14	42
Raz w tygodniu	4	60	30	6	479
1-2 razy w miesiącu	2	65	25	7	154
Kilka razy w roku	4	66	22	8	191
W ogóle nie uczestniczy	5	61	30	5	105
Poglądy polityczne					
Lewica	4	54	34	8	216
Centrum	4	67	25	5	276
Prawica	4	60	33	3	244
Trudno powiedzieć	5	64	19	12	234

Tabela 6. Jak Pan(i) sądzi, czy rząd robi dużo, mało, czy też nic nie robi, żeby rozwiązać problem bezrobocia? 1 - Rząd robi dużo, żeby rozwiązać problem bezrobocia; 2 - Rząd robi mało, żeby rozwiązać problem bezrobocia; 3 - Rząd nic nie robi, żeby rozwiązać problem bezrobocia

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	2	50	46	2	975
Płeć					
Mężczyźni	2	49	47	1	465
Kobiety	1	51	45	2	510
Wiek					
18-24 lat	2	64	32	2	151
25-34	0	53	46	0	176
35-44	1	51	47	2	198
45-54	1	46	52	1	182
55-64	5	45	50	0	98
65 lat i więcej	4	42	49	6	169
Miejsce zamieszkania					
Wies	1	50	48	2	358
Miasto do 20 tys.	1	56	41	2	139
20-100 tys.	3	54	42	1	182
101-500 tys.	2	41	55	2	189
501 tys. i więcej mieszk.	4	56	38	1	107
Wykształcenie					
Podstawowe	1	44	51	3	263
Zasadnicze zawodowe	1	43	55	1	293
Średnie	2	53	44	1	338
Wyższe	4	72	23	1	121
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	1	69	28	2	66
Prac. umysł. niż. szczebla	1	58	41	0	81
Pracownicy fiz.-umysł.	0	42	55	2	77
Robotnicy wykwalifikowani	0	54	46	0	72
Robotnicy niewykwalifik.	0	33	67	0	31
Rolnicy	2	45	53	0	47
Pracujący na własny rach.	0	61	37	0	37
Bierni zawodowo					
Renciści	1	40	55	3	96
Emeryci	6	42	49	3	182
Uczniowie i studenci	4	71	23	2	89
Bezrobotni	0	45	55	0	161
Gospodynie domowe i inni	1	61	33	5	35
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	1	55	44	1	151
społ. właścicieli					
prywatnych i państwa	1	38	61	0	71
sekt. prYW. poza rolnict.	1	61	37	1	155
prywatnym gosp. rolnym	2	44	54	0	52
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	0	36	62	2	124
300-399	2	42	54	2	73
400-599	2	49	46	2	155
600-800	2	51	44	3	149
Powżej 800 zł	3	70	26	0	143
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	40	57	2	328
Średnie	2	50	47	1	412
Dobre	3	65	30	1	234
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	2	48	42	6	43
Raz w tygodniu	1	50	48	2	479
1-2 razy w miesiącu	1	53	45	1	154
Kilka razy w roku	2	50	47	2	193
W ogóle nie uczestniczy	5	51	42	2	105
Poglądy polityczne					
Lewica	6	60	34	1	217
Centrum	1	50	48	1	276
Prawica	1	51	46	1	245
Trudno powiedzieć	1	41	55	4	234